

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškova ulica 61. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejmemo. Izhaja vsak tetrtek. Naročnina letno 60 din za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davek posebe. Pošt. šte. 11.153. Telefon 45-86

Še o našem gmotnem položaju

Naš gmotni položaj je brezupen! Ta bridka ugotovitev ni fraza — marveč gola resnica.

Z dneva v dan postajajo vidnejši obrisi popolnega obubožanja uradniške družine. — Naši prejemki, ki so do nedavno komaj zadostovali za golo preživljanje, postajajo sedaj premajhni tudi za samo prehrano. Toda draginja se ne ustavlja. Se vedno narašča z naravnost rekordno naglico. Minili so komaj trije meseci, odkar je vojni vihar zadivjal nad Evropo in pretresel tudi naše narodno gospodarstvo ter ga spravil iz ravnotežja. — Otežkočen uvoz raznih vrst blaga in surovin iz drugih držav in kontinentov, zelo dobra konjunktura za prodajo in forsiran izvoz vseh naših agrarnih produktov — vse to je udarilo po našem, kolikor toliko uravnovešenem narodnem gospodarstvu in ga zazibalo v njegovih temeljih. V naši notranji trgovini se je takoj opazilo pomanjkanje raznih življenjskih potrebščin in dvig cen je bil že prvi mesec neizbežen. Toda čeprav so se že meseca septembra znatno dvignile cene raznim vrstam blaga, vendar ni nihče mogel pričakovati, da bodo v treh mesecih dosegle 20 do 30 % povišek. Resničnost se trditve ni treba dokazovati, ker jo vsi prav težko občutimo.

In naši prejemki? Z zakonom l. 1931. so bili še dokaj zadovoljivi. Toda kaj kmalu so začele razne redukcije in okrnitve pod pretvezo pocenitve življenjskih dobrin. In še preden je bila izvršena najbolj boleča redukcija naših prejemkov l. 1935., so cene vsem življenjskim potrebščinam narasle. In od takrat dalje so se cene polagoma dvigale, in naši prejemki so bolj in bolj padali pod eksistenčni minimum. Vsi državni uslužbenci smo se z veliko težavo in z vedno naraščajočimi dolgovi borili za svoj bedni obstanek. Toda sedaj ne gre več. Naše moči popuščajo. Zadolževati se ni več mogoče — toda cene naraščajo in obup se nas loteva.

V vseh krogih državnih uslužbencev se opažajo iste ugotovitve — iste skrbi. Vsi naglašajo, da jim borba za obstanek, borba za cenam primerne dohodke, povezana z vedno naraščajočo skrbjo za obstanek njihovih rodbin, slabi delovne sile. Vsi, prav vsi dvigajo svoj glas in sklicujejo zborovanja, katerih edina točka dnevnega reda je klic po zboljšanju našega gmotnega položaja. Enodušnost in spontana solidarnost v tem, danes edinem in najbolj perečem vprašanju, nam izpričuje njegovo važnost in opominja odločujoče činitelje na nujno potrebo njegove rešitve. Kako zelo smo upravičeni naglašati resnost položaja, v katerem se nahajamo, nam potrjuje tudi dejstvo, da nismo samo državni uslužbenci tisti, ki zahtevamo zboljšanje, marveč se opaža isti pokret med privatnimi uslužbenci in delavstvom vseh kategorij. Vedno bolj naraščajoča draginja povzroča prav vsem slojem, navezanim na strogo odmerjene dohodke, silno velike skrbi — kajti vsi se bojimo najhujšega — bojimo se katastrofe.

Mnoga privatna podjetja so spoznala resnost položaja in tudi — postavljamo jo za vzgled — celjska občina je zvišala plače vsem svojim uslužbencem. Taki primeri so pri nas redki, toda čeprav bi to bila izjema, vendar bi ta primer bil zadosten dokaz, da so ponekod tudi odločujoči uvideli, da dosedanje plače ne zadostujejo, ker niso dovolj visoke, da bi se mogli prejemniki z njimi uspešno preživljati ob silno naraščajoči draginji.

Tudi državna oblast je že sama priznala veliko draginjo. Septembra meseca je bila izdana uredba o pobijanju draginje.

S tem primerom samim so na odločujočih mestih priznali potrebo zvišanja prejemkov in s tem tudi upravičenost naših zahtev.

Zaradi stalnega dvigovanja cen se nas polasča obup. Uredba o pobijanju draginje je ostala le na papirju, kajti cene vsem življenjskim potrebščinam stalno naraščajo in so njihovi skoki vedno večji.

Državni uslužbenci vseh kategorij smo bili že pred mesecem septembrom v skrajno slabem gmotnem položaju. Naši prejemki so že preje padli globoko pod eksistenčni minimum. Toda danes nam preti že skrajna nevarnost, popolno obubožanje naših družin, ki jim naše plače ne bodo več zadostovale niti za najskromnejše preživljanje. Posledica tega bi bila popolna apatija in tudi demoralizacija. To pa ne more biti v korist državi in njenemu ugledu.

Vse to so za nas porazna dejstva in zato upravičeno pričakujemo rešitve našega gmotnega položaja. Ko dvigamo svoj glas, ponovno naglašamo, da naš položaj ne prenese več čakanja.

Ureditev naših plač je neodložljiva.

Potreba zvišanja naših prejemkov

Draginja, ki narašča z dneva v dan terja zvišanje uradniških prejemkov. Če pa hočemo, da bo zvišanje plač tudi kaj zaleglo, mora biti to povišanje realno, t. j. mora upoštevati gospodarske prilike sedanosti in materialno-socialno stanje državnega uradništva.

Z novim uradniškim zakonom z dne 31. marca 1931, smo dobili še kolikor toliko primerne prejemke, ki so omogočali skromno, a dobro življenje. Toda to stanje ni trajalo dolgo. Že v oktobru je sledilo prvo občutno znižanje, kmalu nato še drugo. Uredba je motivirala zmanjšanje prejemkov s padcem cen, kar je imelo za posledico zmanjšanje državnih dohodkov. Do l. 1933. so cene življenjskih potrebščin res padale, vrednost denarja pa se je dvigala. Od l. 1933. pa moramo beležiti počasno, a postopno dvigovanje cen, dokler ni v letošnjem poletju doseglo življenjsko raven iz leta 1931.

Vse te izpremembe o gibanju cen smo morali vzdržati z našo plačo, ki je bila prilagojena časom najslabše konjunktore, t. j. v letih 1932. do 1935. Država je segla po skrajnem sredstvu, da vzpostavi ravnotežje v državnem proračunu ter je znižala uradniške prejemke na življenjski minimum l. 1933. Takrat je znašal drž. proračun 9 milijard, torej je bil za 3 milijarde manjši od onega leta 1931. Letošnji državni proračun pa je celo večji od l. 1931. Po tem realnem, čisto računskem zaključku, je tudi življenjski standard l. 1931. enak l. 1938./1939. ter lahko zaključimo: Če sta življenjski standard, t. j. indeks cen ter drž. proračun enaka onemu l. 1931., tedaj je dana tudi finančna možnost, da dobimo iste prejemke, kakor smo jih imeli l. 1931. Zakonodavec je pri uzakonjenju uradniških plač moral imeti v računu l. življenjski standard v letu 1931., 2. velikost in zmogljivost državnega proračuna. Plača mora biti vedno v sorazmerju s finančno močjo države.

Dejal sem, da je življenjska raven enaka onj v letu 1931. Toda ta trditve drži pogojno, t. j. do avgusta letošnjega leta. Od avgusta pa se cene rapidno dvigajo, saj znaša porast cen življenjskih potrebščin od oktobra na november skoro toliko, kakor porast od lanskega do letošnjega novembra (v l. letu 7,2 %, v l. mesecu 5,1 %). Se prav posebno čuti to podražanje življenja družina, ker je bila najobčutnejše prizadeta l. z odvzemom rodbinske doklade za žene ali draginjske doklade poročenim uradnikom in 2. zaradi naraščajoče draginje, ki jo družina še prav posebno čuti. Vse opisano dovolj jasno pravi, da je zahteva pravilnosti, da se najmočnejšemu konsumentu nudi možnost dostojnega življenja. Vedno se je tolmačilo znižanje plač iz principa življenjskih cen, tako tomačimo mi danes našo zahtevo po zvišanju plač edino z vidika življenjskega stanja v državi.

—t Za rokotovni pouk niste imeli primernih, zanimivih in praktičnih načrtov in predlog. Ta nedostatek je sedaj odpravila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Za prvi pouk iz te stroke je založila in izdala v omejenem številu zbirko »Načrtov za šolo in dom«, ki jih je sestavil avtor člankov »Za tri dinarje elektrike« g. Vilim Kunst. Zbirka obsega: 1. Morsov brzojavni aparat s ključem. 2. Električni zvonec. 3. Indukcijski aparat. 4. Telefon. 5. Mikrofon.

Načrti so tako izdelani, da more napraviti aparate vsak, ki ima le količarko veselja do rokotovnega pouka.

Z izdelovanjem aparatov bodo otroci prodrli v tajne elektrike na zelo lahek in naraven način, da jim bo ostala funkcija aparata trajno v spominu.

Božični prazniki in učitelj

Približujejo se prazniki miru. Mir in zadovoljstvo bi morala vladati v vsaki družini. Vsako leto smo učitelji nekaj dni pred temi prazniki računali in se mučili, kako bi se prebili skozi praznike miru. Kako bi si omislili najnujnejše, kar tudi učitelj kot človek potrebuje za božične praznike. Že od doma smo bili vajeni, da smo za te praznike imeli na mizi vsaj dvojno jed, če drugega ne. Oče nam je kupil nogavice in tople rokavice. Bile so poceni, a bile so le. Kaj bomo pa mi dali letos svojim otrokom? Leto za leto smo gledali božično drevo in pod njim za nas pomembne darove. Odrasli smo in odšli za svojim poklicom na deželo, kjer so prazniki miru vse veličastnejši, kjer si vsak, še tako ubožen kajžar preskrbi zase in za svojo družino nekaj priboljška, da vsaj za nekaj časa pozabi na svojo revščino. Letos si bo skoraj vsak kmet vsaj nekaj preskrbel za praznike, ker nekoliko bolje prodaja svojo živino in pridelke.

Kaj pa učitelj? Državni uradnik? On ima isto plačo, kot jo je imel pred petimi leti. Vse, kar mora on kupiti je za 30, 40

Naše ugotovitve si pogledjmo v računski luči.

Leto	1931.	1935.	1937./38.	1939.
dr. prot. plača	12 milj.	9 milj.	10 milj.	13 milj.
standard	100 %	73 %	77 %	100 %
Pol. skup.	100 %	manj	več od 1935.	manj

povpr. 2413 1711 622 1873 100 520

Ta slika nam lepo kaže, da je bila povprečna plača l. 1931. din 2413,—, l. 1935. din 1771,— in danes din 1873,—, torej pri višjem življenjskem standardu in višjem državnem proračunu za 520 din manjša.

Da bomo našo zahtevo po zvišanju plač postavili na realna tla, hočemo navesti življenjski minimum za tričlansko družino. Podatke sem zbral od 10 uradniških družin in sem vzel povprečje. Številke veljajo za manjše kraje.

Hrana	...	din 1000,—
Stanovanje	...	250,—
Luč	...	30,—
Članarine	...	25,—
Kulturne potr., časopisi, knjige	...	50,—
Obleka	...	din 200,—
Perilo	...	25,—
Obuvalo	...	40,—
Valenosti in nepredvideni stroški	...	200,—

Skupaj din 1970,—

Ta družina ima sedaj 1300 do 1555 din! Eksistenčni minimum za tričlansko družino bi bil 1920 din. (Leta 1931. je imela tričlanska družina: 1675 din plače + 300 din doklade = 1975 din!) V II. in l. drag. razredu bo stanovanje dražje, kar bo zahtevalo zvišanje doklade. Pač pa moram pripomniti, da je treba napraviti drugačno razvrstitev, n. pr. življenjski standard v Mariboru ali Celju ni prav nič manjši od istega v Ljubljani ali Zagrebu. Vsa večja mesta naj pridejo v I., manjši kraji, industrijski centri in zdravilišča pa v II. drag. razred.

Težek materialni položaj, v katerem se nahaja drž. uradnik ter porast cen življenjskih potrebščin zahteva nujno in izdatno zvišanje plač. To izboljšanje po mora biti v pravičnem razmerju z današnjim življenjskim standardom. Ugotoviti je treba realne potrebe uradništva in uradniških družin glede na splošno gospodarsko stališče. Ker je življenjska raven za 30 do 40 % višja, mora biti tudi zvišanje sorazmerno, t. j. za 30 do 40 %, kar znaša 500 do 800 din mesečno.

Težak položaj zahteva hitro rešitev.

Učiteljska tiskarna je nastavila cene načrtov zelo nizko, da jih bo prav vsakdo zmogel. Zbirka 5 načrtov stane din 7,50, en načrt samo din 1,50. Sezite takoj po načrtih.

—t Še nekaj zgodovinskih in zemljepisnih slik ima na zalogi Knjižarna Učiteljske tiskarne. Ne pozabite, da so izvrstno učno sredstvo zgodovinske in zemljepisne snovi. Poskusite! Cena vsake zbirke je 4 din.

—t Iskreno priporočamo knjižico ing. Stanka Dimnika: Kako naj si uredimo naše domove za obrambo pred letalskimi napadi. Cena knjižice 5 din. Pri večjem odjemu 10 % popust.

—t Ali ste naročili za svojo šolo in zase šolske in pisarniške potrebščine? Naročite pri Učiteljski tiskarni! Svoji k svojim!

do 50 in še več odstotkov dražje. Danes si pri svoji plači ne more kupiti ne obleke, ne obuvala, niti zadostne hrane za delavnik. Kako si bo kaj omislil za praznike? Kako bo mogel letos razveseliti svoje dete z jaslami in malenkostnim darom, da se bo spominjal tistih lepih božičnih praznikov, ki ostajajo v otroški duši najbolj zaznamovani? Letos bo moral pač svojim otrokom pripovedovati o Božičku, ki ima premalo denarja in je draginja tudi v Sveti noči zelo velika.

Izjavljamo, da ne moremo več dalje. Upali smo, da se pred praznikom rojstva Najpravičnejšega regulirajo naše mizerne plače. Če raste draginja, bi morala rasti tudi v primerem proporciju naša draginjska doklada. Toda nikjer nič, povsod gluha ušesa, povsod trkamo, odzivi pa so samo obljube. Od obljub se ne da živeti. Od obljub ne bomo zadovoljni ob praznikih miru, ker so nam trgovci obljubili, da ne dobimo več na up. če l. decembra ne plačamo. Nam so obljubili zvišanje plač, pa se te obljube do danes niso izpolnile. Trgovci so nam pa obljubili zvišanje cen moke, kruha, petroleja, olja, masti in

drugega, pa so to obljubo tudi natančno izpolnili. Izpolnite nam tudi prvo, saj bo z dobro voljo tudi šlo.

Božični prazniki bodo za nas bolj skromni kot smo mislili. Upajmo, da nam bo l. januar 1940. prinesel naš neobhodno potrebni eksistenčni minimum.

Življenjska tehnika

Ker govorimo danes že o vseh mogočih vrstah tehnike, sem poskušal načeti problem življenjske tehnike, ki nam je že dolgo dobo naša spremljevalka, pa naj to hočemo ali ne.

Cela vrsta literarnih umetnin o učiteljstvu bazira na dejstvu, da je v naših vrstah krepko razvit smisel za posnemanje fines meščanske civilizacije. Če bi tako ne bilo, bi pravi umetnik, kot je bil Ivan Cankar, obrnil ogledalo drugam. Naš izjemni način življenja, v tesnih stikih z narodom, je od nekdaj izzival umetnike in je njih ustvarjalno silo usmerjal tja, kjer je na eni strani življenje še neizmaljeno, pristrčno in preprosto, na drugi pa je tuj svet, ki ga med drugimi zastopa tudi učitelj. Prisiljen živeti v novem miljeu, poskuša vzpostaviti do ljudi neki pozitiven odnos. Prav tu si moramo biti na jasnem o sledečem: Vsak odnos do sočloveka mora imeti realno vsebino, katere zunanja forma je nastop, različen po okolici in ljudeh. Ako nas tak odnos prevzame, potem gotovo ni anglosaškega, francoskega ali katerega koli tipa, ki se zanje ogreva nekateri celo v pedagogiki 20. stoletja in ga propagirajo kot vzgojni ideal; ampak je čisto osebnega, res doživljene izjave. Tak odnos bazira na duhovni zgrajenosti posameznika, ki je umel pronikniti v dinamiko življenja širokih slojev našega naroda in se vključiti kot pozitiven element v tok tega življenja. Vsak drug odnos je pri nas samo lepa posoda, ki ne more sprejeti naše vsebine. In takih posod je veliko.

Spriču dejstva, da se vključ v vednemu podarjanju stanovske zavednosti — se zmerom dobijo vizitke z napisom — N. N.; mestni učitelj, moramo pričeti sistematično čistiti naše vrste te navlake. Ne pomagaj nič, tu je potrebna vzgoja in samovzgoja! Še vlada po zborovanjih antagonizma med hribovci in dolinci. Kakšni občutki naj navdajajo tovarišico ali tovariša s hribov, če sliši šušljanje, da ne uspe priti v dolino, ker ne obvlada dovolj življenjske tehnike?! Ali naj še naivno veruje v neke zapisane pravice — pravico, ki nikakor ne pride do izraza?

Kaj pa mlajši kolegi? Cinizem je izkrivil njih pogled na svet in na pojave v vsakdanjem življenju. Zastrupljen je bil njihov korak v življenje in zaman pričakujemo od njih izrazite, aktivne stanovske zavednosti. Ali smo jim v času njihove brezposelnosti res nudili vse ono, kar bi upravičeno smeli pričakovati od nas? Smo jim morda razen dobrih besed mogli nuditi tudi materialne pomoči? Smo prisluhnili njih pogovoru, ko so tarnali med seboj: Če bom moral še eno leto ostati doma, kjer vidim, da odjedam kruh, ki je pripravljen drugim, se raje ustrelim! Sami so pritišali kljube in se tako priučili svoje življenjske tehnike, ki ni v skladu s tovariško, stanovsko linijo. Le prevečkrat so morali opaziti vpliv mehke hrbenice, da bi mogli še takoj postati poborniki in nosilci idej stanovske zavednosti. Toda, čim bogatejši bodo na življenjskih izkušnjah, tem bolj se bodo približali idealom popolnih borcev za stanovske pravice.

Ne bilo bi prav, če bi se vnašalo v naše vrste ozkosrčno gledanje, da bodi redno napredovanje po grupah edino gonilo borbenosti stanovske zavednega članstva. Sprejemanje moramo, da je to drugotnega pomena, dokler ni za realne osnove. Skupaj z množico dobromislečnih širokih slojev naroda moramo ustvarjati pogoje za normalen potek šole. Vzoredno s tem terjati za svoje delo nagrado, ki bodi tako visoka, da nam ne bo treba kriviti hrbenice na levo in desno. Delu žene naj se prizna vrednost, ki ga stvarno ima, ne pa govoriti o lepem vedenju in kavalirstvu, ki smo ga dolžni ženam, ker često ni v njem nikake srčne kulture in pravega jedra.

Zivimo v času jekla in vrtoglavih konstrukcij, ki so zrahljale moralne osnove člo-

Useblina:

Še o našem gmotnem položaju. Potreba zvišanja naših prejemkov. Iz uredb o dokladah oseb, upokojenih z izjemnih položajev. Božični prazniki in učitelj. Življenjska tehnika. Stvarnost narekuje nove probleme. Naš narodno-obrambni položaj. UČITELJI PRIPRAVNICI IN NJIHOV POLOŽAJ: Kako se nam godi? — Vprašanje pripravnic. LISTEK: Bleščeči odsevi. Osebnost zadeve. — Kaj vse pišejo. — Mladinska matica. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

veške družbe in v tem času moramo kot vzgojitelji z instinktivnim čutom slediti toku življenja naših delovnih množic, kamor edino spadamo. Kamor koli drugam usmerjamo svoj

čolnček, bo postal anahronizem in nebodiga- treba, ker bo zašel v okolico, ki zanj ni primerna, saj mu ne more dati potrebne gonilne sile, ki je bistvo življenja.ec.

Stvarnost narekuje nove naloge

V odgovoru, ki je izšel pod gornjim naslovom v številki 17, »Učiteljskega tovariša« na naša pojasnila v 15. številki »Učiteljskega tovariša«, navaja tovariš Martin Mencej dva konkretna vzroka za svoje oddojeno stališče glede presoje dogodkov na letošnji glavni skupščini v Banja Luki, in sicer:

1. se opira na avtorja M. J., ki piše v svoji brošuri »Za stališče jedinstvo«, Beograd 1939: »Odklonitev kandidata tretje grupe na listi prve grupe je bila izvršena po nalogu, ki je prišel od iste strani, od katere je organiziran »Novi učiteljski pokret«. Ko ni uspelo razbitje enotnosti učiteljskih vrst z organiziranjem »Novega učiteljskega pokreta«, se je začel ta posel z napadom na našo grupo«. Ta trditve je docela neosnovana in neresnična. Na kandidacijski odbor ni nihče vplival, niti ni to poizkušal in kandidacijski odbor od nikoder ni dobil nobenih navodil in nobenega naloga. Kandidacijski odbor je vršil svoje delo pri sestavi liste popolnoma svobodno. Ker je neresnična trditev avtorja M. J. »Za stališče jedinstvo«, so brez podlage tudi vsi zaključki, ki iz nje izvirajo.

2. Da je glavni odbor JUU v svojem komuniqueju, izdanem po seji, ki se je vršila ta-

koj po zaključeni glavni skupščini, navedel, zakaj se ni ustrelo željam hrvatske delegacije, in sicer: »... da je neki gotov dogodek na sekcijijski skupščini v Zagrebu — mimo katerega ne more iti — kljub najboljši volji že vnaprej odvzel možnost za tako rešitev.« Vzroke, zaradi katerih kandidacijski odbor ni uvaževal želje hrvatske delegacije, smo navedli v svojih dosedanjih pojasnilih, zato jih ne ponavljamo. In ti vzroki so odločali. Če je glavni odbor, ki pri sestavi kandidatske liste ni sodeloval, navedel še en vzrok, je s tem le še jasneje potrjeno, da je bila nemogoča rešitev kot jo je predlagal kandidacijski odbor zastopnik hrvatske delegacije.

K mnenju tov. Menceja, kaj naj bi stala slovenska delegacija:

Dejstvo je, da se slovenska delegacija niti pred sestankom niti na sestanku ni razgovarjala o kaki enotni listi, marveč zgolj o oficielni listi in njeni ureditvi z ozirom na odstop tov. Kranjčevića. Zahteva po enotni listi sploh ni bila nikdar postavljena in je zaradi tega bilo tudi nemogoče, da bi se slovenska delegacija za tako listo opredelila.

Ostali del članka je pojasnjen že v naših prejšnjih pojasnilih.

Naš narodno-obrambni problem

»Naša meja... meja goril« moramo vzkliniti, ko prebiramo koledar obrambne Družbe svetega Cirila in Metoda v Ljubljani za leto 1940. Tesno med seboj povezani članki znanih piscev o našem narodno-obrambnem problemu pričajo o resnem in načrtnem delu naše največje narodno-obrambne organizacije, ki ne le samo z besedo, temveč tudi gmotno dela na tem, da bi bila naša meja in ostali narodnostno ogroženi kraji trdni in dobro varovani. Ne bo torej odveč, ako zberemo za našo učiteljsko, ki pri tem delu sama pridno aktivno sodeluje, iz vseh člankov v koledarju glavne misli z namenom naš narodno-obrambni problem osvetliti z vseh strani.

Ob naši severni meji ni večjih skupnih naselbin, le posamezne kmečke domačije so raztresene po pobočjih in rebrih, a še to so nizke lesene hišice revnih bajtarjev in viničarjev. Gorski kmet je navezan sam nase, ne pozna sožitja, živi le samemu sebi in svoji kmečki grudi. Živi v od sveta zapuščenem zakotju, do katerega se prrijemo le po gorskih kolovozih. Borba z zemljo in za obstanek mu ne dovoli počitka... Zemlja je slaba, težko rodi in lonci so večkrat prazni ko polni... Živi skoraj pozabljen, kajti kdo ga pozna in kdo ve, kako živi?

Le v tem pogledu je enakopraven z drugimi državljani, dočim je gospodarsko, socialno, prosvetno in kulturno na najnižji stopnji. Svoje zemlje ima malo, v največ primerih je gospodarsko odvisen od tujih dvlastnikov, ki imajo v svoji posesti najlepšo zemljo in vinograde (v Slovenskih goricah 108.675 ha, t. j. 11 % najlepše zemlje, itd., itd.). Kupovanje slovenske zemlje ob meji se vrši iz gospodarskih razlogov, podprtih z zavestnim in preračunanim prodiranjem na jug.

Naši kmetje in viničarji so na takšnih posestvih od svojih delodajalcev moralno in materialno popolnoma odvisni. Zato se jim ni čuditi, da gledajo ali celo uhajajo preko meje, kjer prodajo svoje najboljše moči tujini in kjer se navzamejo tujega duha do svojega rodu in domovine.

Nič manj ugodne življenjske razmere niso na Kočevskem. Kočevski Slovenci so gospodarsko odvisni od tujerodcev, ki so lastniki skoraj vseh hiš, od posestev in vse zemlje pa pripada njim preko 88 % celokupne vrednosti. Slovenci služijo pri njih kot sezonski delavci. Industrija v Kočevju ni v slovenskih rokah, tudi kočevski rudnik nič več ne daje dela in kruha tolikim slovenskim rudarjem kakor v povojnih letih. Zato vlada med Slovenci velika revščina.

Najvidnejše se odražajo vse razmere v vprašanju šolstva, kjer se je na škodo našega naroda, njegove odporne sile in zavesti mnogo, premnogo zamudilo. Nekaj primerov, ki jih bomo našli, nam bo dokazalo resničnost tega dejstva.

V zakotju ob Rablu nad Marenbergom, kamor ne zaide nobena tuja duša, ako nima opravka, je enorazredna šola pod tujo streho nizke lesene hišice. V prostoru 7,70 × 5,70 m uči učitelj 47 otrok, ki sede v trhljih klopih. Sobica za učitelja (2,70 × 3,70 m) je bila zamnana kot naravno stanovanje, radi katerega so vzgojitelji črtali stanarino. Na ta način so mu posredno zaračunali za to malo sobico nad svinjskimi hlevi 150 din mesečno, kolikor znaša celoletna najemnina za šolske prostore.

Pred državno razmejitevjo se je v tem šolskem okolišu poučevalo v nemškem jeziku. Šolska kronika beleži, da so naši otroci iz severnih predelov občine Sv. Lovrenca še do leta 1926. pohajali v nemško šolo pri Sv. Lovrencu. Šele 18. januarja 1926. so otvorili novo enorazrednico nad Sv. Tremi kralji kot podružnico marenberške šole. Radi učiteljskih premiščenj pa se pouk ni redno vršil. Tako beležijo, da je bilo od 15. oktobra 1933. do 4. junija 1934. komaj 35 dni pouka. Na prošnjo učitelja Vilibalda Kolarja je prisločila šola na pomoč CMD z znatnim številom knjig, zvezkov in šolskih potrebščin ter znatnim zneskom za opremo učiteljevega stanovanja. Na pobudo imenovanega učitelja so marca meseca 1936. ustanovili okoliščani v kraju svojo podružnico CMD. Družba CM se je končno od-

ločila za graditev nove šole — enorazrednice pri Sv. Treh kraljih in tako dokazala vsekakor, kako se zaveda svoje vzvišene naloge v teh težkih časih.

V Lokavcu v Slovenskih goricah se je do leta 1850. poučevalo slovenski. Leta 1887. se je sezidala nova šola s podporo društva »Deutscher Schulverein«. Učitelji in člani šolskega odbora so se morali zato obvezati, da bodo vzgajali mladino v nemškem duhu. Na tej šoli se je poučevalo do leta 1923., torej še dolgo po osvoboditvi — v nemškem jeziku! Posledice? Dogaja se in značilno je, da si člani slovenskih družin s slovenskim običajnim jezikom dopisujejo nemški, ker drugače ne znajo pisati... Danes je tu petrazredna ljudska šola z državnim učnim jezikom. V njenem okolišu ima le 30 družin ali 14 % naročen kak časopis ali knjigo... Zelarji in viničarji so najbednejši ljudje v kraju in morajo pač iti za kruhom s tistim, ki jim ga da...

Na Kočevskem igrajo poleg slabih in pretesnih šol z majhnimi učilnicami, brez telovadnice, učil in vrtov in nezdavnimi stanovanji za učiteljsko, veliko vlogo narodnostno mešani razredi. V takih razredih se vidno odražajo socialne razlike med dobro preskrbljenimi otroki nemških staršev in slabo hranjenimi otroki slovenskih staršev, ki čisto nimajo niti zasluzka, da bi mogli svoje otroke pošiljati v šolo primerno oblečene in nahranjene ter preskrbljene z najnujnejšimi knjigami in šolskimi potrebščinami. Pouk v takih razredih je zelo težak in v tako nezaželenih oblikah, kakor nikjer drugod v Sloveniji. Kriva je beda in zopet beda obubožanega in brezposelnega slovenskega življa, tako ugotavlja pisec članka.

Tudi v okraju Maribor-levi breg, ki je izrazito obmejen in ki je izpostavljen najhujšemu pritisku s severa, najdemo v šolstvu zelo nezdave razmere kot posledica konservativnega mnenja merodajnih oblasti, da šolstvo ne potrebuje večjega razmaha, da že itak preveč stane in da to, kar je, itak zadostuje kmečkemu prebivalstvu. V okraju je 29 šol s 189 oddelki, manjka torej 60 učilnic. V 20 letih je bila v tem okraju zgrajena le 1 (ena) nova šola in še to je postavila Družba sv. Cirila in Metoda l. 1936. V tem času se tudi stanje šolskih poslopij ni mnogo spremenilo, število učencev pa je raslo. Pisec članka ugotavlja, da na meji ni vseeno, ali je pouk skrčen ali ne, če je v sobi 40 učencev ali 70, če poslopije ustreza zdravstvenim predpisom ali ne!

Stanje naših obmejnih šol je tako, da ustreza samo ena šola ob državni meji vsem predpisom, večina pa naravnost kriči po pomoči. Učitelji si morajo iskati stanovanja skoro povsod pri sosednih kmetih, šole so povsod potrebne temeljite adaptacije ali pa bi bilo treba sezidati nove. Najvažnejši šolski obmejni problem je, kako razširiti šolska poslopja! Potrebe občin so tako velike, da le prečesto stopi šolstvo in prosveta v ozadje.

Pisec članka obravnava nadalje vprašanje, kako naj bi bila urejena vsaka šola v obmejnem pasu, da bi ustrezala vsem zahtevam in potrebam. Glavni pogoj je zadostno število učilnic, delavnica za ročno delo, prostor za šolsko kuhinjo, čitalnica za učence, pisarna za šolskega upravitelja, soba za učila in knjižnico, kopalnica, igrišče, vrt, telovadnica, stanovanje za učitelja, itd., itd.

Grozotna slika gospodarskih, kulturnih in prosvetnih razmer našega mejjaša so le posledice naše slabe gospodarske politike, ki bi morala imeti zanj posebne olajševalne ugodnosti, saj je mejaš straža na meji. Najbolje bomo podprli moralno in materialno odporno silo našega življa na mejah, če ga bomo gospodarsko in socialno kar najbolj podprli. Nujno je, da odslej posvečajo odgovorni krogi in vsa javnost največjo pozornost izboljšanju socialnega in gospodarskega položaja na naših mejah, nas uče glasniki narodnega delavstva.

Na žalost merodajni krogi naš narodno-obrambni problem zanemarjajo in ga prepu-

šajo vodstvu privatne iniciative; slovenskemu učiteljsstvu in Družbi sv. Cirila in Metoda.

Delo Družbe sv. Cirila in Metoda je med narodom že toliko znano, da ga ni treba podrobno navajati. Njene vsakoletne skupščine so bilance njenega dela med narodom v najširšem pogledu. Za slovensko šolstvo, prosveto in razne kulturne namene je izdala v letu 1938. din 113.489,50, podpore šolam za knjige, molitvenike, katekizme, učila, šolske odre, božične in narodno-obrambne namene pa 206 tisoč 836 dinarjev 10 par, skupaj nad 320.000 dinarjev. Posebej je izdala znesek za gradnjo novega šolskega poslopja pri Sv. Treh kraljih, kar smatra Družba za eno najvažnejših dejanj v letošnjem letu. Letos je družba sprejela sklep, da zgradi šolo v Prekmurju.

Poleg tega je družba izdala lansko leto »Kočevski zbornik«, obširno znanstveno knjigo, ki obsega 10 razprav. Zbornik služi za dobro spoznavanje kočevskih prilik. V tekočem letu je važna ustanovitev »Narodne kreditne zadruge z omejenim jamstvom« v Celju, v kateri so se CMD in sokolske župe v dravski banovini zedinile za sodelovanje na narodno-obrambnem polju, ker je za en del narodno-obrambne dela potreben kapital in neki instrument, ki bo vodil račun o posestnem stanju na naših mejah.

Ne navajamo podatkov Družbe sv. Cirila in Metoda z namenom, da bi tej važni narodno-obrambni organizaciji, ki je letos polagala že petdeseti svoje račune, peli slavospeve, temveč le iz razloga, da pokažemo, kolika moč leži v privatni iniciativi, ako se dela sporazumno in sistematično oziroma koliko večji uspeh bi imela ta privatna iniciativa, ako bi bila znatno podprta od merodajnih oblasti in celokupne javnosti.

Drugi faktor, ki zasleduje že po svojem poklicu življenje naroda, je učiteljsvo. Slovensko učiteljsvo, včlanjeno v JUU — sekciji za dravsko banovino v Ljubljani — razpravlja na vseh svojih zborovanjih in skupščinah o vseh problemih naše meje in narodnostno ogroženih krajih, ter se zaveda, da le-že vzroki narodne mlakosti ob meji, v slabih gospodarskih in socialnih prilikah. Zato preiskuje šole, gospodarska vprašanja in otrokovo okolico, da bi bolje prodrl v globino duše tistih ljudi, ki so moralne pomoči najbolj potrebni. Učiteljsvo stalno zahteva v svojih resolucijah, da se postavijo na mejo popolne šole, ker edino sredstvo proti raznarodovanju naših mejašev je sistematična nacionalna vzgoja mladine v šoli in praktična gospodarska pomoč.

Hvalevredno je omeniti delo odseka učiteljc, ki je začel lansko leto z zimsko pomočjo, s katero je ogrel marsikatero revno sobico in telesce ter nasitil sto in sto lačnih želodčkov. Z geslom »Otrok za otroka« so započele akcije, po kateri bodo zvezale mejo s središči ter pomagale mejašem vsaj v času, ko so naše pomoči najbolj potrebni.

»Delo človeka dostojen zaslužek in vsakdanji kruh so tvorci zadovoljstva, viri ljubezni do domače grude ter predpogoj kulturnemu napredku in narodni zavesti!« kliče pisec nekga članka. Delajmo torej vsi poklicani za gospodarski, kulturni in socialni napredek naroda ter bodimo čuječi in odporni, kajti tako nam pravi tujec:

»Ako se v kakem narodu ne pojavlja več niti obrambna reakcija, je zrel, da postane narod sužnjem.«

Zato pa: Meja kliče nas vse!

Vir.

Vsak učitelj(ica)

je lahko član

Učiteljske tiskarne!

BLEŠČEČI ODSEVI

Šola je stala na spodnjem obronku Boriča in kazala prenovljeno lice ravno na vaško kolovozno pot. V breg in navzdol so čepeli ob kolovozu kmetijske hiše in se stiskale nizko k tlom in med drevje. V ozadju so bile gore in prostrani smrekovi gozdovi. Glavna cesta je vodila daleč vstran od vasi in do mesta ter valujočega življenja je bilo četrtno dne hoda.

Mitja Grom je spustil otroke iz šole in obsedel v svoji sobi. Bil je truden. Vedno enako mu je potekalo življenje. Vedno enako — kakor teče voda v železni cevi, ki nikdar ne prekipe, ne pohiti in se ne ustavi. Mitja je bil truden od prenakomernega koraka življenja.

Bil je mlad. V njem so gorele želje po visokih planinah, cvetočih poljih, po žuborečih tesnih in valovanju morja. Sanjaril je o drznih taktmah, ostrih borbah duha in telesne moči. Hotel je slave dobrega družabnika, drznega človeka, zmagovalca življenja.

Bil je zaprt med štiri stene svojega razreda in sobe, vkljenjen v neznanost vasi, obsojen v umiranje malega življenja.

Vzel je časopis in čital. Besno ga je vrgel vstran. To daljše življenje, o katerem je čital in po katerem je hrepenel, ga je mučilo. »To so spomini,« je vpilo v njem, »a jaz hočem ustvarjati, soigranja, dela, da se bo poznala moja misel in moja dlan!« Želja po gradnji ga je žgala v prsih. »Delal bi, vseeno kaj, samo da mine ta strašna pesem nemirnih možgan, ki hočejo zajeti življenje!«

Čut dolžnosti je bil najmočnejši: »Delaj za šolo!« mu je veleval. Sedel je k mizi, brskal po knjigah, risal zemljevide, pripravljaj se za naslednji dan.

Prišel je večer. Mračno sobo je razsvetljevala petrolejka. Na steni so drhteli obrisi

človeka. Mitja je gledal lastno nemirno podobo.

Praznota v njem je bila vedno večja. Misli je: »Šel bi na vas. Toda kam, h komu? Povsod imajo svoje delo, povsod bom odveč. Svojega življenja ne morem zlit z njihovim. Svojega nemira ne morem utešiti v njih stalnosti.«

Strmel je v mrak skozi okno. Samo veter je gibal veje smrek in golih bukev za vrto. Vzel je gosli in zaigral. Pesem je bila jok. Je bila smeh skozi obup, žalostna odpoved.

Šel je v gozd skozi večer in temo, med vejami, ki so ga bile v obraz, pa jih ni čutil. Za cesto je skovikala sova. Njen zvok je slišal skozi daljave blodeče duše, kakor lepo pesem.

Šel je kakor bi dremal. Ni videl, ni slišal ničesar. Duša je bila pogreznjena v zasanjane daljave, ki so obstale.

To je bil njegov mir.

Doma se je začel ples zbičanih možgan. Kakor, da so vse pošasti planile vanj. Miru ni bilo vso noč. Možgan ni mogel ne spočiti in ne zaposliti. Prekipeli so življenje, v katerega je bil presajen.

Skozi mrakove begajočega spomina je pomislil na mater, na Tanjo... Žalosten nasmeh mu je zamrl v trpkem vzdrlitaju.

Nikogar ni mogel poklicati na pomoč. Bil je kakor mornar, ki na širokem morju sam v viharju plave k bregu.

Potem je prebolel. Kipečih misli, razkošnih sanj ni bilo več. Vse je zatrl z zavestjo, da to ni delež njegovega življenja. Spoznal je usodo in se podal vanjo.

Popoldneve je preživel na polju pri kmetih ali v gozdu pri ogljarjih. Ob nedeljah je šel k fari v cerkev, po maši je moževal z njimi po gostilnah.

Domov, v mesto, v svet ni hodil rad. Ko se je vrnil, je bilo vse zmešano v njegovi notranjosti. Ustaljeni red, ki ga je s trdo roko vanj zapisalo življenje, se je porušil. Pesmi kipečih dni so se vrnile, nemir se je naselil v njegovem srcu. Skozi okno so spet vzdrliteli zvoki njegovih gosli, a kmalu so utihnili. Neskladje resničnosti in lepih sanj je vzel zvokom ves čar.

Hodil je na vas. Govoril je o letini, o vremenu, živini in otrokih. Vedno bolj se je vezal z vasjo. Začutil se je njen del, zraslega z življenjem vsega, kar ga obdaja. Kmetje so mu nadomeščali znanje z domačih tal, ženice so bile prav tako dobre in prijazne kakor doma tete.

Živel je življenje vasi.

Samo včasih so pljusknili k njemu vali nekdanjih hrepenenj. Takrat je mislil s trpkostjo, v kateri ni bilo žalosti. Usoda njega — učitelja, je bila pravilna.

Opazoval je življenje, ki izteka. Tako bo njegovo izteklo, kakor puščavski studenec v pesek. Ne bo napajalo dolgih bregov z rodnim drevjem in zlatim žitom zasajenim. Malo življenje bo rodilo malo plodu.

Hrepenel je po velikih delih, po dejanjih, ki bodo daleč vidna in bodo dajala velike uspehe. Teh tu ni bilo. Hotel je široke družbe, razgibanosti ljudi, v katerih sredini bo on gonilna sila. Premaknil bi narod iz dremavosti in ga nasitil z učenostjo.

Misel mu je omahovala. Tu je dan enak dnevu, delo skromno in nevidno, življenje teče v počasnih curkih.

A zavest je dajala prav usodi, ki ga je izbrala za skromnega zidarja ljudske učenosti. Tu se zidajo temelji ljudske prosvete, na teh kamnih bo stala stavba narodove moči. In vedel je dobro, da vsak dober dan v šoli, bolj-ša priprava, večji napor v razredu bogati ljudsko znanje, plemeniti njegovo dušo.

Opuščal je blesteče sanje in se oklenil resničnosti. Majhne vsakdanjosti, ki je v svojih učinkih velika.

Včasih mu je bilo žal, da ga je življenje namenilo za majhne stvari. On, ki je hotel biti velikan v delih, je težko prenašal pezo majhnega življenja.

V drugih dneh je v jasnem spoznanju zrl ogromnost narodove neobdelane umske moči in bil je ponosen na svoje delo. Zdel se je podoben mrvljivi, ki z množico drugih gradi veliko stavbo.

Šola pod Boričem je stala v planinah, ki se širijo do morja. V tej samotni delavnici se je širil in večal umski narodov zaklad. Mitja Grom je bil ponosen na to zapuščenost in osamljenost, smatral se je podobnega vojaku, ki v prvih vrstah vrši svojo službo.

Potekala so leta. Mehka lica so mu otrdnila v strogih potezah in besede so donele kakor zvok klavira.

Se je padla misel: Je-li vredno življenja vse to bedno iskanje ciljev in neznatno delo?

Odgovor je bil pravilen: Če se ljudje pehajo, da pridelajo živež, če nekateri vse življenje vbadajo šivanke, ali preštevajo denar, ali pisarjijo sklonjeni nad preperilnimi mizami, če so vsa dela samo neznan člen ogromnega narodnega stroja, potem je oblikovanje uma in src poidevcev, ki sestavljajo to orjaško narodno telo, vredno življenja.

Ta misel mu je bila v uteho, kadar so omalovaževali njegovo delo in ga prezirno vrednotili.

Stal je na bregu priljubljenega Boriča in zrl v dolino. Sonce je zahajalo za vrhovi in pošiljalo blesteče žarke skozi vejevje golih dreves. Hladne jesenske sape so se igrale z odpadajočimi listi. Bil je miren.

Spoznal je ceno življenja.

Duje Budak.